

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

**ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО
ВИХОВАННЯ:
ІСТОРИЧНИЙ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ
АСПЕКТИ**

ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

(125-річчю від Дня народження Йосипа Сліпого)

23 лютого 2017 р.

ТЕРНОПІЛЬ 2017

УДК 37.035.6 (477)

ББК 74.20.050.4

П 78

П 78 Проблеми національно-патріотичного виховання: історичний та психолого-педагогічний аспекти: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Тернопіль, Україна, 23 лютого 2017 року). / укладачі: В. С. Мисик, І. Ф. Янюк, Т. Г. Дідух, О. А. Ревуцька. – Тернопіль: ТОКШПО, 2017. – 149 с.

Організатори конференції не завжди розділяють думку учасників. У збірнику максимально точно відображається орфографія та пунктуація, запропонована учасниками.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

*Рекомендовано науково-методичною радою Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти
(протокол №4 від 31.03.2017 р.)*

УДК 37.035.6 (477)

ББК 74.20.050.4

©Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти, 2017

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

ЗБІРНИК ТЕЗ НАУКОВИХ РОБІТ

учасників

Всеукраїнської науково-практичної конференції

(125-річчю від Дня народження Йосипа Сліпого)

**"ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ:
ІСТОРИЧНИЙ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТИ"**

23 лютого 2017 р.

м. Тернопіль

ЗМІСТ

ЗМІСТ.....	4
ПАТРІАРХ ЙОСИП СЛІПІЙ – ПРИКЛАД СЛУЖІННЯ НАРОДОВІ	7
Бармак М. В. Йосиф Сліпий і Тернопільщина	7
Бистрицька Е. В. Справа Українського Патріархату у діяльності Йосифа Сліпого	11
Зуляк І. С. Перебування митрополита Йосифа Сліпого у Маклаківському будинку інвалідів (серпень 1953 – 18 червня 1958 рр.)	15
Скакальська І. Б., Швалюк І. Б. Науково-педагогічна діяльність Й. Сліпого у 1926 – 1945 рр.	21
Щербяк Ю. А. Ідея патріархату Української Греко-Католицької Церкви в душпастирській діяльності Й. Сліпого	25
Брик Р. С. Йосиф Сліпий як духовний борець за українську державність.....	30
Городецька О. В. Йосиф Сліпий – духовний провідник українського народу	34
Лопатка Г. Ф., Грицюк Т. В. Служіння Богу, церкві та народові України – головна мета Йосифа Сліпого	38
Огірко О. В. Патріарх Йосиф Сліпий – ісповідник віри та великий син українського народу	41
Пастух М. Я. Патріарх Йосиф Сліпий – служитель правди	44
Петровський О. М. Йосиф Сліпий – приклад національного патріотизму та служіння українському народу	46
Свідерський Ю. Ю. Діяльність Йосифа Сліпого щодо створення патріархату УГКЦ ...	47
Святненко А. В. УГКЦ та національне питання у поглядах Й. Сліпого	50
Дідух Т. Г. Вплив Йосифа Сліпого на підпільну діяльність Греко-Католицької Церкви (1953–1958 рр.).....	52
ЦЕРКВА, ЯК ЧИННИК ПРОЦЕСІВ НАЦІОНАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ ТА СТВЕРДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОСТІ УКРАЇНИ	56
Барило О. А. Ідеї національного виховання у спадщині А. Шептицького (IV–V періодів розвитку педагогіки в Україні)	56
Шиян Л. М. Церква Вознесіння Господнього у Вишнівці – визначна сакральна, історична та меморіальна пам'ятка України.....	57
Яковишин Р. Я. Система різноманітних форм і методів, що використовувалися такою суспільною інституцією як церква в сприянні процесу виховання учнівської молоді Галичини на цінностях християнського вчення: історико-педагогічний аспект.....	61
Костюк С. В. Особисті фонди репресованого духовенства Української Греко-Католицької Церкви у фондах Тернопільського обласного краєзнавчого музею	65
Буган Ю. В. Єдність церкви, освіти і громадськості в духовно-національному становленні молоді	68
УКРАЇНА НА ЗЛАМІ ТИСЯЧОЛІТЬ: ІСТОРИЧНІ ТА ЦИВІЛІЗАЦІЙНІ ВИКЛИКИ.....	73
Полянський О. А. Національне бачення вітчизняної історії та деякі тенденції сучасної української історіографії	73
Гаврилюк О. Н. Охорона українськими музеями Другої Речі Посполитої національної сакральної спадщини	76

Гринюка Б. М. Земельна власність Підгорецького монастиря на початку ХХ ст. (1900 – 1914 рр.)	78
Трибулькевич К. Г. Дослідження проблеми становлення студентського самоврядування у 1980-1990 рр. як умова національно-патріотичного виховання.....	81
Труба Р. І. Питання національного виховання у творчій спадщині Омеляна Терлецького	85
Куцик Р. Р. Формування патріотичної і провоєнної позиції в учнів та студентів Київського навчального округу у 1914 – 1917 рр.	88
Мисик В. С. Ігор Герета та Тернопільська вища духовна семінарія імені патріарха Йосифа Сліпого	91
Ревуцька О. А. Освітня політика російської окупаційної адміністрації в Тернопільській губернії (серпень 1914 – травень 1915 рр.)	92
Шкільнюк Н. М. Організація медичного та санітарного забезпечення умов проживання мешканців міст Волинської губернії (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.).....	94
Янюк І. Ф. Окремі аспекти діяльності Греко-Католицької церкви у сфері економічного життя українців.....	98
Турчик О. В. Проблемні аспекти застосування практики Європейського суду з прав людини як джерела права в Україні	99
Щербина С. П., Несторишена Д. І. Феномен Болохівської землі як давньоруського квазідержавного утворення	102
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ СУСПІЛЬНИХ ТА МОРАЛЬНО-ДУХОВНИХ ДИСЦИПЛІН У НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ	105
Вдовиченко Р. П. Формування ціннісних орієнтацій студентської молоді як складової патріотичного виховання	105
Дрозд О. В. Ідея толерантності на зламі тисячоліть	107
Кавецький В. Є. Підвищення готовності вчителів суспільствознавчих дисциплін до здійснення педагогічної діяльності в загальноосвітніх школах	110
Михальченко Н. В. Роль виховного ідеалу українського народу у формуванні патріотичної рефлексії особистості	112
Олексюк О. Є. Моральні якості особистості військовослужбовця збройних сил України	115
Кондирєва М. М. Методичні рекомендації щодо вшанування пам'яті богослова, науковця, письменника, уродженця Тернопільщини Йосифа Сліпого під час вивчення української мови і літератури у 5 – 11 класах ЗНЗ.....	118
Коростіль М. П. Формування духовно-моральних цінностей у дітей дошкільного віку	124
Фірсова І. М. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до рекламно-інформаційної діяльності в умовах університетської освіти.....	128
Клочко О. М. Материнське та сімейне призначення як основа навчально-виховного процесу в жіночих гімназіях другої половини ХІХ ст. (на прикладі північно-східних українських земель Російської імперії)	129
Федоренко О. М. Психологічні особливості формування національно-патріотичної вихованості підлітків.....	132
Петрова С. М. Проблеми морально-етичного виховання дитини-сироти	134

Дудіна О. А. Національно-патріотичне виховання учнів 5 класу при викладанні історії України	137
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН	140
Вихрущ А. В. Розумове виховання в педагогічних системах Андрея Шептицького і Йосифа Сліпого	140
Сафонова Н. В. Теорія взаємодії і освітні стандарти в навчанні.....	142
Коваль А. В. Роль тренера-викладача у посиленні виховання патріотизму молодих спортсменів.....	144
Солонська А. А. Виховання дітей старшого дошкільного віку в дусі патріотизму і національної свідомості	147

ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНОЇ І ПРОВОЄННОЇ ПОЗИЦІЇ В УЧНІВ ТА СТУДЕНТІВ КИЇВСЬКОГО НАВЧАЛЬНОГО ОКРУГУ У 1914–1917 РР.

З початком Першої світової війни перед органами влади Російської імперії постало завдання провести широку пропагандистську компанію по формуванню масового патріотизму серед населення. Засоби масової інформації зайняли проурядову та провоєнну орієнтацію. Ідеологічній обробці, безпосередній чи опосередкованій, піддавалися фактично усі верстви суспільства. Значна увагу в цьому контексті приділялася молодому поколінню. З перших днів військових дій адміністрація Київського навчального округу (далі – КНО) зайнялася роботою по формуванні патріотичної та провоєнної позиції в учнів та студентів. Для цього місцевою адміністрацією, відповідно до загальноімперських указів, було розроблено спеціальну нормативно-правову базу та здійснено ряд заходів.

Слід відзначити, що лише в останнє десятиліття науковці приступили до вивчення питання інформаційних процесів на території українських земель під час Першої світової війни. Тому, зазначений напрям дослідження не знайшов всебічного розкриття в історіографії і представлений науковими доробками вузького кола дослідників. Серед них, слід відзначити напрацювання: Т. Кароєвої [1], О. Кирієнка [2, 3], О. Куцької [4] та Л. Питльованої [5]. Запропонована нами тема ще не ставала предметом спеціального дослідження, що й визначає її актуальність та новизну.

Важливим механізмом інформаційно-психологічного впливу на свідомість учнівської та студентської молоді під час Першої світової війни було здійснення роз'яснювальних робіт. Владою заохочувалося проведення різноманітних бесід та тематичних вечорів на релігійно-моральні, історичні, воєнні та патріотичні теми.

Циркулярами попечителя КНО від 28 листопада 1915 р. місцевих директорів народних училищ, начальників середніх і нижчих загальноосвітніх та спеціальних чоловічих і жіночих навчальних закладів було зобов'язано провести учням роз'яснювальні роботи про необхідність ведення війни до переможного кінця [6, арк. 12–13, 15–16 зв.]. При цьому в документі зазначалося: «...вчителями повинно бути вказано на необхідності роз'яснити молоді, що православна Русь – споконвічна колыска слов'янства, яка пролила сотні років кров своїх синів за братів слов'ян, повинна довести боротьбу до кінця» [6, арк. 12 зв.]. Як бачимо, на загальнодержавному та місцевому рівнях офіційною нормативно-правовою базою культивувався ідея про Київську Русь як колыску трьох братніх народів, що Російська імперія є її правонаступницею і, що усе населення держави повинне долучитися до «благородної» справи та взяти участь у «визвольній» війні.

28 листопада 1915 р. попечитель КНО видав місцевим начальникам середніх та вищих загальноосвітніх, спеціальних чоловічих та жіночих закладів, а також директорам училищ циркуляри, які зобов'язували вчителів проводити з учнями та студентами бесіди про теперішню війну та її велике значення [6, арк. 12 зв., 15–16 зв.]. При цьому, в документах вказувалося на необхідності роз'яснювати юнацтву, «що православна Русь споконвічна

колиска слов'янства, яка сотні років проливала кров своїх братів слов'ян, повинна довести боротьбу до кінця і, що в складних теперішніх умовах не повинно бути місцю легковажності, а необхідно всім російським людям напружити свої зусилля до крайньої межі людських можливостей, щоб вигнати ворога за межі нашої Вітчизни» [6, арк. 12 зв.].

Слід зауважити, що роз'яснювальні роботи проводилися не тільки у містах, але й у селах. 6 серпня 1916 р. на зборах інспекторів народних училищ Київської губернії було вирішено організувати в сільських школах систематичні читання, присвячені боротьбі слов'янства з германізмом [7, арк. 379].

Подібні заходи проводилися й в інших регіонах Південно-Західного краю. Так, у м. Кам'янці (тепер Кам'янець-Подільський) Подільської губернії, 3 жовтня 1914 р. відбулося зібрання міського духовенства та директорів місцевих духовних навчальних закладів, щодо організації в місті релігійно-моральних та історичних читань. Було вирішено проводити їх щонеділі в 7 годині вечора. Тематика читань в основному мала релігійно-виховний характер [8, с. 3–4]. Згодом, зацікавленість у проведенні подібної просвітницької роботи проявили місцеві світські навчальні заклади, зокрема, чоловіча гімназія, вчительська семінарія та технічне училище. 9 жовтня відбулося друге зібрання. На ньому присутні директори та викладачі вирішили проводити, замість одного, два читання: перше – релігійно-марального характеру, а друге – літературне, історичне або ж на сучасну тему [9, с. 3].

Крім бесід та читань під час війни організовувалися різноманітні тематичні вечори. Наприклад, 28 листопада 1914 р. попечитель КНО своїм циркуляром дозволив учням середніх чоловічих та жіночих закладів м. Києва відвідати 30 листопада «Вечір слов'янського єднання», який проводився Чеським комітетом допомоги жертвам війни [10, арк. 282].

Ще одним механізмом здійснення пропаганди серед учнівської та студентської молоді, було проведення відкритих публічних виступів. Зазвичай це були лекції відомих тогочасних науковців-істориків. Кожний подібний захід мав свою певну специфіку і присвячувався конкретній тематиці, яка наперед узгоджувалася з попечителем КНО. Серед найбільш відомих, тоді проведених, були лекції: викладача університету Св. Володимира Є. Рихліка на тему «Австрія і її слов'янські народи», яка відбулася 21 грудня 1914 р. [10, арк. 315]; Г. Афанасьєва – «Про причини сучасної війни» (15 та 22 лютого 1915 р.) [11, арк. 53]; професора О. Лук'яненка – «Слов'янство в його історичній боротьбі із східним турецьким світом і західним – німецьким» (1 березня 1915 р.) [11, арк. 55] та ін. Як бачимо більшість лекцій були присвячені питанням війни та ролі слов'янських народів у ній. Зрозуміло, що в умовах посиленої військової цензури та контролю з боку поліцейської жандармерії, вони носили виключно проросійський та антинімецький характер. Їхнім головним завданням було підтримання загальноімперських міфів про те, що Росія робила усе можливе аби уникнути світового конфлікту і, що війна має визвольний характер.

Потрібно відзначити, що у 1914–1915 рр. тематика лекцій стосувалася в основному дискусії про те хто почав війну і, яка роль Росії у ній. Із затягуванням строків військових дій дедалі більше актуальною ставала ідея укладання миру, яка суперечила загальноприйнятим імперським планам. Тому, починаючи з 1916 р. більшість публічних виступів присвячувалися питанню миру. Так, 18 грудня того ж року в Києві відбулася лекція на загальну тему: «Роздуми щодо німецької ноти про мир», під час якої виступало декілька професорів із своїми підтемами: М. Цитович «Чим викликані мирні пропозиції наших ворогів і як потрібно до нових ставитися», Г. Афанасьєв «Хто справжній винуватець війни», П. Ардашев «Що несе із собою німецький мир» і П. Богаєвський «Чому мир не можливий до повної перемоги держав

згоди» [7, арк. 511–511 зв.]. Всі теми лекції були орієнтовані на пропагування ідеї, що війна повинна тривати до переможного кінця, поки Німеччина та її союзники не зазнають цілковитої поразки.

Таким чином, у 1914–1917 рр. серед учнів та студентів Київського навчального округу здійснювалася активна проєсна пропаганда. Керівництво місцевих навчальних закладів спонукало вчителів та викладачів проводити роз'яснювальні бесіди, організовувати тематичні вечора та інші заходи патріотичного характеру. Популярним механізмом інформаційно-психологічного впливу на формування свідомості молоді була реалізація серії публічних лекцій, в яких стверджувалося, що основним винуватцем світового конфлікту та ворогом людства є Німеччина. Провідним гаслом війни стала ідея ведення боротьби до переможного кінця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кароєва Т. Р. Книжкова культура у підтримці патріотичних настроїв населення під час Першої світової війни (на матеріалах Подільської губернії) / Т. Р. Кароєва // *Народи світу і Велика війна 1914–1918 рр.: матеріали Всеукраїнської наукової конференції, 3–4 квітня 2015 р.* – Вінниця, ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. – С. 240–244.
2. Кирієнко О. Ю. Військова цензура тилових губерній Київського військового округу (1914–1917) / О. Ю. Кирієнко // *Український історичний збірник.* – 2009. – Вип. 13. – С. 182–192.
3. Кирієнко О. Ю. Діяльність органів військової цензури 1914–1917 рр.: історико-правові аспекти / О. Ю. Кирієнко // *Український історичний збірник.* – 2009. – Вип. 12. – С. 160–166.
4. Куцька О. М. Воєнна пропаганда періоду Першої світової війни / О. М. Куцька // *Перша світова війна у військово-історичному вимірі (до 100-річчя події): Збірка матеріалів Міжнародного наукового форуму (26–28 червня 2014 р., м. Львів) / [Укладачі: Ю. В. Бураков, О. С. Івахів].* – Львів: АСВ, 2014. – С. 188–191.
5. Питльована Л. Інформаційно-психологічне забезпечення російської воєнної кампанії в Галичині під час Першої світової війни / Л. Питльована // *Воєнна історія Галичини та Закарпаття: матеріали Всеукраїнської наукової військово-історичної конференції (15 квітня 2010 р., м. Львів) / [Від. ред.: В. В. Карпов, В. І. Горєлов, І. В. Мороз].* – К., 2010. – С. 153–158.
6. Центральний державний історичний архів України, м. Київ (далі – ЦДАК України). – Ф. 707. – Оп. 258. – Спр. 6. – 108 арк.
7. ЦДАК України. – Ф. 707. – Оп. 259. – Спр. 80 а. – 543 арк.
8. К организации просветительных чтений в г. Каменце // *Подолия.* – 1914. – 5 октября. – № 104. – с. 3–4.
9. К организации просветительных чтений в г. Каменце // *Подолия.* – 1914. – 12 октября. – № 107. – с. 3.
10. ЦДАК України. – Ф. 707. – Оп. 256. – Спр. 265 а. – 325 арк.
11. ЦДАК України. – Ф. 707. – Оп. 258. – Спр. 336. – 175 арк.